

JESTEM CZĘŚCIĄ OTACZAJĄCEGO ŚWIATA

o wpływie mediów na współczesną kulturę

CELE

- zachęcenie do świadomego poznawania kultury i tradycji środowiska, w którym się żyje – pomaga to budować tożsamość człowieka;
- zachęcenie do aktywnego uczestnictwa w życiu świata, do myślenia o jego kształcie i podejmowania działań długofalowych (nie nastawionych jedynie na szybki efekt).

WPROWADZENIE

Poznawanie tradycji i kultury pomaga budować i umacniać tożsamość i integrację środowiska. Odbywa się to przez wzajemne oddziaływanie i ubogacanie. Ważne jest również konfrontowanie własnej tradycji, odziedziczonej kultury ze zwyczajami innych. Ludzie bardziej świadomi kultury, w której żyją, bardziej świadomie dostrzegają różnice pomiędzy sobą a innymi, a także podejmują decyzję o tym, czy tradycja i dziedzictwo kulturowe są dla nich ważne i bliskie.

PRZEBIEG SPOTKANIA

Czas: 45min

Na początku należy uzgodnić i uporządkować podstawowe pojęcia, którymi będziemy się posługiwać. Należy podkreślić, że posługujemy się definicjami uproszczonymi i zadaniem spotkania nie jest analizowanie pojęć psychologicznych czy kulturowych.

Tożsamość – to wizja *własnej osoby*, jaką człowiek ma: właściwości wyglądu, psychiki i zachowania się z punktu widzenia ich odrębności i niepowtarzalności u innych ludzi.

W psychologii, od czasów pojawienia się teorii Erika H. Eriksona, pojęcie tożsamości występuje w kontekście dwóch najważniejszych dla człowieka relacji: stosunku do siebie samego i stosunku do innych ludzi, a więc zarazem do kultury i tradycji. Wskazuje ono na szczególnie typ związku, jaki łączy podmiot z nim samym – z jednej strony, z jego własną psychofizyczną i moralną kondycją (*self identity*) z drugiej zaś – na związek z innymi. Związek ten opiera się na mniej lub bardziej świadomych postawach wobec wyróżnionych wartości, których nosicielem jest zarówno sam podmiot, jak i inni ludzie, kultura.

Problematyka tożsamości – rozważana z perspektywy specyficznie psychologicznej – komplikuje się dodatkowo przez obecność problemu podmiotu oraz przez sposób doświadczenia tożsamości, określane jako **poczucie**.

Wobec pojęcia tożsamości wyróżniane są:

- tożsamość społeczna – uświadomienie sobie wspólnych właściwości z grupą, w której jednostka żyje, poczucie przynależności do grupy i dostrzeżenie odrębności grupy.
- tożsamość osobista – dostrzeżenie tego, co różni jednostkę od innych, powstawanie sądów na temat własnej osoby.

Kultura (z łac. *colere*, ‘uprawa, dbać, pielęgnować, kształcenie’) – termin ten jest wieloznaczny, pochodzi od łac. *cultus agri* („uprawa roli”), interpretuje się go w wieloraki sposób przez przedstawicieli różnych nauk. Kulturę można określić jako ogół wytworów ludzi, zarówno materialnych, jak i niematerialnych: duchowych, symbolicznych (takich jak wzory myślenia i zachowania). Najczęściej rozumiana jest jako całościowy kształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa. Bywa utożsamiana z cywilizacją. Również

charakterystyczne dla danego społeczeństwa wzory postępowania, także to, co w zachowaniu ludzkim jest wyuczone, w odróżnieniu od tego, co jest biologicznie odziedziczone.

Tradycja: ogół obyczajów, norm, poglądów, zachowań itp. właściwych jakiejś grupie społecznej, przekazywanych z pokolenia na pokolenie; też: ciągłość tych obyczajów, norm, poglądów lub zachowań.

Zagajenie

W czasie dzisiejszego spotkania zastanowimy się nad tym, w jaki sposób media wpływają na naszą tożsamość, tożsamość naszej grupy i otaczającego nas świata. Najpierw ustalmy jednak, co rozumiemy pod pojęciem „tożsamość”, a także „kultura” i „tradycja”. Co dla was znaczą te pojęcia?

TOŻSAMOŚĆ

wizja własnej osoby

TOŻSAMOŚĆ OSOBISTA

Co różni mnie od innych?

Co sędzę na swój temat?

TOŻSAMOŚĆ SPOŁECZNA

Co łączy mnie z ludźmi wokół mnie?
(kultura, tradycja)

Co naszą grupę różni od innych grup?

Można zaprosić uczestników do krótkiej, osobistej refleksji nad poniższymi pytaniami, a następnie chętnych do podzielenia się z innymi własnymi przemyśleniami i doświadczeniami.

- Czy mam poczucie własnej tożsamości? W jaki sposób tego doświadczam?
- Czy zastanawiam się, podejmuję refleksję nad własną tożsamością? Czy jest to dla mnie ważne?
- Jakie zwyczaje i poglądy odziedziczyłem w swojej rodzinie? Jaki jest mój stosunek do nich?

Prowadzący: Żyjemy obecnie w społeczeństwie, które już zasadniczo przestało być społeczeństwem industrialnym, nastawionym na produkcję przemysłową dóbr materialnych, a stało się społeczeństwem informacyjnym. Terminem tym określa się dziś społeczeństwo, w którym informacja, traktowana jako specyficzne dobro niematerialne, jest ważniejsza od dóbr materialnych. Informacja staje się nowym towarem, stąd też w społeczeństwie informacyjnym następuje bujny rozkwit usług związanych z przetwarzaniem, przechowywaniem, przesyłaniem i wytwarzaniem informacji. Pojawienie się i rozwój nowych technologii opartych na mikroelektronice i przetwarzaniu informacji, a także sposoby ich używania, wywarły ogromny wpływ na otaczającą nas rzeczywistość. Zmieniła się konstrukcja tożsamości, charakter relacji międzyludzkich, sposób bycia i działania w świecie.

Oprócz tożsamości rzeczywistej pojawia się tożsamość cyfrowa (digitalna), która staje się częścią tożsamości człowieka (obecnie można mieć cyfrową tożsamość nie mając dostępu do Internetu czy nawet świadomości jego istnienia).

Ważne jest również to, że media to nie tylko narzędzia komunikowania, ale jednocześnie środowisko poszerzające fizycznie rozumianą rzeczywistość.

Zastanówmy się teraz nad tym, co buduje cyfrową tożsamość?

Cyfrowa tożsamość powstaje z danych, którymi dzielimy się między sobą, i danych, które inni o nas umieszczają. Jest dynamiczna – nowe dane i nowe konteksty ciągle zmieniają tożsamość rzeczywistość, ważna dla naszej autodefinicji i dla opinii innych o nas.

W jaki sposób nowe sposoby przekazywania informacji wpływają na charakter relacji międzyludzkich? Jakie niosą ze sobą możliwości, korzyści i zagrożenia?

- *świat staje się coraz „mniejszy”, globalny, z tendencjami unifikacyjnymi;*
- *szybkość przekazu informacji jest obecnie tak duża, że przekracza nasze możliwości refleksji i oceny, a także nie pozwala na zrównoważone i poprawne wyrażanie siebie;*
- *rozmaitość opinii, wyrażanych w sieci, może być prawdziwym bogactwem, ale także prowadzić do zamknięcia się w sferze jednostronnych informacji, zgodnych z oczekiwaniami i poglądami.*
- *splycenie relacji międzyludzkich poprzez przeniesienie ich całkowicie na płaszczyznę wirtualną;*
- *ze względu na poszerzanie istniejącej rzeczywistości mogą pomóc poznać i spotykać się z ludźmi, których nie udało się poznać w świecie rzeczywistym.*

Zadania

W jaki sposób możemy i powinniśmy świadomie budować naszą cyfrową tożsamość? O co powinniśmy dbać, na co uważać?

Jak wykorzystać używane przez nas media w działaniach preewangelizacyjnych?

MATERIAŁY DLA PROWADZĄCEGO

Zaangażowanie w dziedzinie środków społecznego przekazu nie ma jednak wyłącznie na celu zwielokrotnienia przepowiadania. Chodzi o fakt głębszy, gdyż sama ewangelizacja współczesnej kultury zależy w wielkiej mierze od ich wpływu. Nie wystarcza zatem używać ich do szerzenia orędzia chrześcijańskiego i Magisterium Kościoła, ale trzeba włączyć samo orędzie w tę „nową kulturę”, stworzoną przez nowoczesne środki przekazu. **Jest to problem złożony, gdyż kultura ta rodzi się bardziej jeszcze aniżeli z przekazywanych treści, z samego faktu, że istnieją nowe sposoby przekazu z nowymi językami, nowymi technikami, nowymi postawami psychologicznymi.**¹

Redemptoris missio 37c

ŚWIAT I KULTURA SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Co i w jaki sposób zmienia się w związku z powstaniem nowych technologii?

Gwałtowny rozwój nowości technologicznych powoduje przeobrażanie się społeczeństwa industrialnego w społeczeństwo informacyjne.

Przekształcenie społeczeństwa industrialnego w informacyjne było efektem świadomie podjętych decyzji. Oto przegrana militarnie i rozbita gospodarczo po II wojnie światowej Japonia zauważyła na początku lat 60. ubiegłego stulecia, że nie jest w stanie rywalizować z wysoko rozwiniętymi krajami, a zwłaszcza z USA, w zakresie tradycyjnych przemysłów. Pojawił się wówczas pomysł, przedstawiony w roku 1963 przez dziennikarza Tadao Umesao, że szansą rozwoju Japonii mogą być nowoczesne technologie, oparte na mikroelektronice i przetwarzaniu informacji. W roku 1968 japoński teoretyk mediów Kenichi Koyama po raz pierwszy w rozprawie *Introduction to Information Theory* użył nowego pojęcia – *johoka shakai* – „społeczeństwo informacyjne”. Terminem tym określa się dziś społeczeństwo, w którym informacja, traktowana jako specyficzne dobro niematerialne, jest ważniejsza od dóbr materialnych. Informacja staje się więc nowym towarem, stąd też w społeczeństwie informacyjnym następuje bujny rozkwit usług związanych z przetwarzaniem, przechowywaniem, przesyłaniem i wytwarzaniem informacji. Jak zauważają Alvin i Heidi Tofflerowie, w coraz większym stopniu informacja staje się substytutem surowców, siły roboczej i innych zasobów. Inna, proponowana przez ekonomistów definicja powiada, że o społeczeństwie informacyjnym można mówić wówczas, gdy ponad 50% produktu narodowego brutto wytwarzane jest w sektorze szeroko pojętych usług. Ponadto wśród najważniejszych cech charakteryzujących społeczeństwo informacyjne wymienia się dominację sektora usług w gospodarce i związany z tym rozwój sektora czwartego (finanse i ubezpieczenia) i piątego (ochrona zdrowia, oświata, nauka), wzrastającą rolę specjalistów i naukowców w strukturze zawodowej, centralne znaczenie wiedzy teoretycznej jako źródła innowacji i polityki oraz tworzenie tzw. technologii intelektualnych jako podstawy podejmowania decyzji politycznych i społecznych.

Zmiany związane są nie tylko z pojawieniem się samych narzędzi, ale i ze sposobami ich używania: zmienia się konstrukcja tożsamości, charakter relacji międzyludzkich, sposób bycia i działania w świecie. Media to narzędzia komunikowania i jednocześnie środowisko poszerzające fizycznie rozumianą rzeczywistość.

---

¹ Jan Paweł II, „Encyklika *Redemptoris Missio* O stałej aktualności posłania misyjnego”, 7 grudnia 1990.

Tożsamość

Oprócz tożsamości rzeczywistej pojawia się tożsamość cyfrowa, która staje się częścią tożsamości człowieka – nowe dane i nowe konteksty ciągle zmieniają tożsamość rzeczywistą. Digitalna tożsamość powstaje z danych, którymi dzielimy się między sobą, i danych, które inni o nas umieszczają.

Digitalna tożsamość jest dynamiczna i ważna dla naszej autodefinicji i dla opinii innych o nas. Dynamiczna tożsamość *online* umożliwia komunikację i dialog między pokoleniami w świecie.

Charakter relacji międzyludzkich

Korzystanie z łączności cyfrowej może także prowadzić do oddalenia się od bliźniego – przede wszystkim tego, który żyje obok nas, ale także do spłylenia relacji poprzez przeniesienie ich całkowicie na płaszczyznę wirtualną. Z drugiej strony ze względu na poszerzenie istniejącej rzeczywistości może pomóc poznać i spotykać się z ludźmi, których nie udałoby się poznać w świecie rzeczywistym.

Sposób bycia i działania w świecie

- świat staje się coraz „mniejszy”, globalny, z tendencjami unifikacyjnymi;
- szybkość przekazu informacji jest obecnie tak duża, że przekracza nasze możliwości refleksji i oceny, a także nie pozwala na zrównoważone i poprawne wyrażanie siebie;
- różnorodność opinii, wyrażanych w sieci, może być prawdziwym bogactwem, ale także prowadzić do zamknięcia się w sferze jednostronnych informacji, zgodnych z oczekiwaniami i poglądami.

KOŚCIÓŁ A INTERNET², DOKUMENT Z DN. 22 LUTEGO 2002R. (FRAGMENTY)

Świat środków przekazu może się czasem wydawać obojętny czy nawet wrogo usposobiony do chrześcijańskiej wiary i moralności. Wynika to po części stąd, że kultura medialna jest tak głęboko przepojona typowo postmodernistyczną mentalnością, dla której jedyną absolutną prawdą jest ta, iż nie istnieją prawdy absolutne, a gdyby nawet istniały, byłyby niedostępne dla ludzkiego rozumu i tym samym pozbawione znaczenia.

Niektóre badania naukowe sugerują, iż szeroki zakres wyboru produktów i usług, dostępnych w Internecie może przynieść zjawisko ekstrapolacji w stosunku do religii, zachęcając do „konsumenckiego” podejścia do zagadnień wiary. Dane statystyczne sugerują, że pewne osoby odwiedzające religijne witryny WWW mogą być w stanie swego rodzaju „szaleństwa zakupowego”, chwytając i wybierając elementy religijne, pasujące do ich osobistych gustów. „Tendencja ze strony niektórych katolików do selektywności w uznawaniu nauczania Kościoła” jest uznanym problemem w innych kontekstach; potrzebne jest więcej informacji na temat tego czy, i w jakim stopniu, problem ten wzmacniany jest przez Internet.

Rzeczywistość wirtualna nie jest zamiennikiem realnej obecności Chrystusa w Eucharystii, sakramentalnej rzeczywistości innych sakramentów i współdziałania w kulcie sprawowanym w żywej wspólnoty. W Internecie nie ma sakramentów; a nawet doświadczenia religijne, możliwe w nim dzięki łasce Boga nie są wystarczające w oderwaniu od współdziałania

---

² Papieska Rada ds. Środków Społecznego Przekazu, „Kościół a Internet”, 22.02.2002 [dostęp:12.05.2019] https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WR/rady_pontyfikalne/r_komunik_spol/kosciol_internet_22022002.html

z innymi wiernymi w świecie rzeczywistym. To kolejny aspekt Internetu, który wymaga studium i refleksji. Jednocześnie, plany duszpasterskie powinny uwzględniać, jak przeprowadzić ludzi z cyberprzestrzeni do prawdziwej wspólnoty i jak, poprzez nauczanie i katechezę, Internet może następnie być wykorzystany do podtrzymywania ich i umacniania w zaangażowaniu chrześcijańskim.